

Presentació

El 1982 va néixer DOCUMENTS D'ANÀLISI GEOGRÀFICA (DAG), quaranta anys de trajectòria d'una revista que s'ha consolidat com un espai de referència i debat sobre la societat i el territori en els àmbits català, espanyol i internacional. Quaranta anys de transformacions estructurals significatives que ens han canviat la vida: la irrupció de les noves tecnologies digitals, la consciència creixent de la crisi climàtica i mediambiental, la globalització econòmica i la cultural, el neoliberalisme com a sistema dominant d'organització econòmica i política, la caiguda del sistema geopolític que conformava el món des de la Segona Guerra Mundial. I en aquest moment, des de DAG, hem volgut atalaiar l'horitzó, conscients que vivim un període de gran incertesa. Entre la gestació i la publicació d'aquest monogràfic, hem presenciat (i estem presenciant) moments d'impactes devastadors, on es combinen conflictes, com extractivismes econòmics i crisis pandèmiques globals, amb esdeveniments climàtics extrems que evidencien que ja estem en plena emergència climàtica. O conflictes bèl·lics, com la invasió d'Ucraïna per part de Rússia, on el Nord Global, i especialment Europa, comença a ser conscient de la seva vulnerabilitat davant l'alteració de les cadenes de subministraments a escala mundial, o fins i tot de la fragilitat dels nostres sistemes alimentaris. L'actualitat i el moment ens absorbeixen, ens confonen i ens inquieten, però també ens sorprenen per a bé i per a mal. La perspectiva històrica permetrà valorar-ho tot plegat en la seva justa mesura.

Davant d'aquest canvi d'època, hem considerat convenient reflexionar sobre algunes transformacions, i per això hem convidat investigadors i investigadores de diferents àmbits de la geografia i les ciències socials a pensar en els reptes que la humanitat té plantejats. Hem donat plena llibertat als autors i

autores per expressar aquestes inquietuds. Com podreu comprovar, els articles que componen aquest monogràfic no són textos que se cenyeixin als criteris habituals. Són més breus, no segueixen necessàriament els requisits estilístics establerts per la revista, no contenen gaires taules, mapes o figures, i no hi ha una bibliografia exhaustiva sobre el tema de què parlen. Són escrits que es dirigeixen principalment a la reflexió sobre idees i conceptes.

Ara bé, des de l'equip editorial, en el moment de convidar les diferents persones que hi han participat, vam plantejar la conveniència que totes tinguessin unes mirades i uns conceptes propers que permetessin enllaçar propòsits i portar-nos cap a una sèrie de reflexions compartides des de la geografia. Partint de l'Agenda 2030 que les Nacions Unides van enunciar el 2015 i que recull com a temes fonamentals 17 objectius de desenvolupament sostenible (ODS), vam proposar als autors i autores d'aquestes aportacions que tinguessin en compte els eixos següents: la relació, el diàleg i el conflicte Nord-Sud, la crisi social, la perspectiva de gènere i interseccional, les noves i velles economies, la crisi climàtica/ambiental i les noves governances. Per tant, aquí reunim un conjunt de reflexions personals, però guiades per alguns dels reptes principals que afronta la humanitat en aquests moments de convulsió i incertesa des de la geografia, sempre amb l'objectiu d'ajudar a crear un món més equitatiu i sostenible en els àmbits ecològic i social, com ha estat la intenció dels equips editorials que han dirigit la revista en aquestes quatre dècades. Finalment, hem reunit deu textos que presentem molt breument a continuació.

A «Quatre dècades projectant la geografia: afirmació, il·lusió i constància d'una aventura editorial», Mireia Baylina i Joan Nogué repassen l'evolució de la revista i constaten la voluntat permanent d'obrir espais per a la reflexió, la crítica i la recepció de metodologies i temes nous en l'àmbit de la geografia i els estudis territorials. DAG va néixer com a tal el 1982, però té un conjunt de publicacions predecessores que ja des de l'any 1974 es van anar publicant des del Departament de Geografia de la UAB, i que van permetre la posterior consolidació d'aquest projecte editorial compartit amb el Departament de Geografia de la Universitat de Girona (UdG).

Amb «La geografia com a metàfora i com a palimpsest. Passat i futur d'una disciplina», Josep Vicent Boira i Joan Vicente Rufi estableixen un diàleg epistolar sobre la relació entre la geografia i el poder a l'inici del segle XXI. Com ells mateixos indiquen, la conversa ha anat derivant cap a una reflexió sobre la naturalesa de la disciplina i la seva vigència i utilitat en un món contemporani convuls.

A «La gran mobilització: globalització i migracions», Andreu Domingo i Nachatter Singh-Garha ens aproximen a l'evolució demogràfica i, en especial, als moviments migratoris internacionals en l'època de la globalització sota el prisma del que anomenen la metàfora del «gran reemplaçament» de població, que els discursos reaccionaris promouen al Nord Global davant l'arribada d'immigrants i la diversitat cultural i ètnica creixent de les poblacions.

Astrid Ulloa i Sofia Zaragocin, a «Diálogos sobre feminismos, ambientalimos y racimos desde las geografías feministas latinoamericanas», proposen una

discussió que, partint des de les seves trajectòries, els permet reflexionar sobre les aportacions que els moviments socials, ambientals i de dones han proporcionat a les geografies feministes. Dos eixos conformen aquest intercanvi/diàleg: en primer lloc, les resignificacions de territoris i territorialitats, naturaleses, ambientalistes i els no humans i cossos-territoris; en segon lloc, els reptes de resignificar les categories i ressaltar les absències de debats sobre els racismes.

Un altre dels eixos que hem volgut contemplar en totes les aportacions ha estat el vinculat al canvi ambiental global com un repte de supervivència que, si bé ja comença a manifestar la inherent desigualtat que l'acompanya, posa la humanitat en conjunt davant la perspectiva de la pròpia supervivència com a espècie. A «El Antropoceno. Una interpretació desde la geografía», Josep Vila-Subirós i Adil Salhi reflexionen sobre aquest concepte i, específicament, sobre el seu impacte a la zona del Mediterrani, ja que és una de les regions on es preveuen alguns dels efectes més severes d'aquesta nova era geològica.

Dues aportacions que posen èmfasi en la base econòmica de la societat s'han enfocat des d'una visió més propositiva a l'hora de plantejar les alternatives que poden conduir a una economia i una societat més justes i sostenibles: «Nuevas fronteras en el espacio económico. Economía social y economías alternativas», de Montserrat Pallares-Barbera i José Luis Sánchez-Hernández, i «Nuevos enfoques en la geografía del turismo: gobernanza e inteligencia territorial como últimas fases en la evolución de la gestión turística del litoral», d'Alfonso Fernández-Tabales i Enrique Navarro-Jurado. El primer article analitza l'expansió de l'economia social i de les economies alternatives sobre el territori i com s'han constituït. Per tant, és objecte d'una atenció creixent des de la geografia econòmica. Aquest arrelament al territori i la seva capacitat transformadora són analitzats des de la perspectiva de la *path dependence* i la teoria de la transició sociotècnica. Per als autors, el suport a l'economia social i les economies alternatives pot contribuir significativament a la consecució dels objectius de desenvolupament sostenible. Alfonso Fernández-Tabales i Enrique Navarro-Jurado centren la seva reflexió en el litoral, ja que és un espai que ha patit un gran impacte, especialment en els darrers vuitanta anys, pel desenvolupament turístic i immobiliari. Per això, plantegen l'oportunitat d'utilitzar nous enfocaments de la geografia, com la governança territorial, la intel·ligència territorial i les destinacions turístiques intel·ligents, perquè s'apliquin a aquests espais i permetin una planificació i una adequada gestió del territori.

La desigualtat i l'increment de les desigualtats apareixen clarament en tots aquests articles: desigualtat Nord-Sud, desigualtat de classe, desigualtat de gènere, desigualtat urbana, desigualtat en l'accés als recursos, desigualtat, en fi, en el benestar i la qualitat de vida dels éssers humans. A «Segregación residencial y políticas urbanas: convergencias y contrastes entre Barcelona y Santiago de Chile», Oriol Nel·lo i Francisco Sabatini comparen l'evolució de la segregació en una ciutat europea que és model de polítiques urbanes reformistes amb la d'una urbs llatinoamericana arquetip del desenvolupament neoliberal, i analitzen l'existència d'una relació causal directa i simple entre tots dos factors. David Saurí Pujol i Anna Ribas Palom, a «Les desigualtats en l'accés als serveis

d'aigua i sanejament al món: un enfocament multiescalar», aporten elements per a la reflexió sobre les desigualtats que es donen entre el Nord Global i el Sud Global pel que fa a l'accés a l'aigua i el sanejament en condicions de seguretat, fiabilitat i assequibilitat, i constaten que estem ben lluny d'arribar a un accés equitatiu i universal d'un recurs bàsic per a la qualitat de vida i el benestar de la població. Tanca el monogràfic l'article de Verónica Mejía i Joan Checa que ens parla de «L'auge de la urbanització planetària: del Mediterrani ibèric a l'Amazònia equatorial». Els autors analitzen l'extensió del procés d'urbanització planetària en aquests dos àmbits territorials a partir d'una tècnica innovadora com són les imatges de satèl·lit nocturnes, que permeten analitzar l'extensió i la intensitat en els usos del territori.

Us convidem a entrar-hi, llegir i reflexionar. Sabeu que DAG sempre està disposada a rebre articles que ens ajudin a entendre el nostre món i plantejar propostes que ens facilitin construir un futur més equitatiu socialment, més just econòmicament i territorialment i més sostenible mediambientalment.

Equip editorial

Asunción Blanco-Romero
Departament de Geografia. UAB

Isabel Salamaña Serra
Departament de Geografia. UdG

Miguel Solana Solana
Departament de Geografia. UAB